

РЕЦЕНЗИЯ

на научните трудове и учебната дейност
на доц. д-р **Константин Божилов Кукушев**
представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „професор”
в професионално направление Музикално и танцово изкуство, шифър 8.3.
по специалност теория на музиката
обявен в ДВ, бр.69 от 11.09.2012г. за нуждите на ВСУ „Черноризец Храбър”

Рецензент: проф. д-р Емилия Кръстева Коларова-Гидишка
Катедра „История на музиката и етномузикология”
при Теоретико-композиторския и диригентски факултет
на Националната музикална академия „Проф.Панчо Владигеров”
професионално направление Музикознание и музикално изкуство, 05.08.02
научна специалност История на музиката

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на документи, постъпили по конкурс, обявен от ВСУ „Черноризец Храбър” (ДВ, бр.69 от 11.09.2012г.) и на интернет-страницата на университета за нуждите на катедра „Изкуства” към Архитектурния Факултет.

Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция №6 към Наредба №3 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър”. Процедурата по конкурса е коректно спазена.

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат: доц. д-р Константин Божилов Кукушев от ВСУ „Черноризец Храбър”.

За участие в конкурса кандидатът доц. д-р Константин Божилов Кукушев представя списък от общо 12 заглавия, в т.ч. публикации в български научни издания и международни научни форуми, 1 монография, 1 учебно помагало. Представени са и множество афиши и програми с международните концертни изяви на К.Кукушев. Приложени са и 5 негови авторски творби.

Особена и подчертано многопосочна е творческата съдба на кандидата за академична длъжност „професор” в настоящия конкурс - изградена от множество „връзки на разстояния”, от „съвпадения” на забележителните индивидуални

качества на доц.д-р К.Кукушев с неговите целенасочени професионални стремежи. Началото с неговата мултикултурна предпоставеност – образование в България и Русия (СМУ във Варна, две години обучение в НМА”Проф.П.Владигеров”, магистърска степен по музиковедение и оперно-симфонично дирижиране в едно от най-авторитетните висши музикални учебни заведения в света като Санкт-Петербургската държавна консерватория „Николай Римски-Корсаков”) формира едно по-съвременно разбиране за етнокултурната специфика и традиция, както и стремеж да се преодолява локалното ограничение в името на един по-глобален поглед към общото музикално-историческо развитие. В последвалите години сцеплението между традиционния академизъм на научните идеи и авторския новаторски подход към тях дава блестящи резултати.

В своята рецензия не мога да не отбележа като силно впечатляващо в дейността на К.Кукушев щастливото и много рядко срещано съчетание между теория и практика; между изследователски постижения и изпълнителски активитет. Тяхната дълбока вътрешна взаимна обвързаност и обусловеност придава особена одухотвореност и артистизъм на научното изследване в неговите разнообразни аспекти (музикална история и култура вкл. българска, музикална теория, музикална етнология и антропология) и натоварва с подчертана задълбоченост и целенасоченост художественотворческите изяви (художествено ръководство на КО на варненските учители „Анима” и негов дългогодишен диригент с богата концертна дейност в страната и в чужбина, собствено музикално творчество). Ето защо ще се спра по-подробно върху различните аспекти на практиките на кандидата.

Диригентската дейност на К.Кукушев с КО „Анима”от 1989г. до днес се вписва и развива една трайно съществуваща традиция в България за представяне на музикалната класика (национална и чужда) сред широк кръг аудитория от любителски оркестри. Като един от малкото действащи подобни състави у нас, но с активна концертна дейност в страната и гастроли в чужбина (Лихтенщайн, Швейцария, Чехия, Турция, Германия, Холандия, Естония, Русия), ансамбъл

„Анима” обогатява музикалния живот и съдейства за популяризиране на българското творчество – един осъзнат и целенасочен стремеж, който се превръща в мисия за изпълнители и диригент. Освен това изявите на КО”Анима” се превръщат в школа за младите солисти на състава, които са сред най-изявените ученици и студенти от НУИ ”Д.Христов”, ВСУ ”Черноризец Храбър”, ШУ ”Еп.Константин Преславски”, НМА ”Проф.Панчо Владигеров”.

Композиторските постижения на К.Кукушев са естествено креативно продължение на теоретичната мисъл и диригентската практика в авторското творчество. Неговите обработки, аранжimenti и транскрипции са резултат от достойно изпълнен дълг за съхранение на българската родова памет и същевременно са принос в разгъването на българската музикална традиция в посока съвременност. Приноси са и преработките на световни музикални образци от Шостакович, Пиацола, Леонкавало, Гардел др., които обогатяват българския репертоар за струнен оркестър и с това – самия концертен живот у нас.

Педагогическата дейност на К.Кукушев представлява широко поле за прилагане на натрупания в другите области опит, с който той е особено полезен за младите музиканти, които тепърва ще извървяват сложните пътища на музикалното изкуство във време на глобални размествания на академични стандарти в нови социо-културни условия. Педагогическата практика на К.Кукушев плавно и закономерно преминава през различни възрастови групи (училище, колеж, университет), за да се концентрира през последните години върху професионалното образование на бъдещите педагози и изпълнители в ШУ ”Еп.Константин Преславски” и ВСУ ”Черноризец Храбър”. Той не само преподава сложната и интересна материя по утвърдените академични програми, но и сам разработва специализирани лекционни курсове по Методика на обучението по музика, Теория на музикалните елементи, Музикален анализ, Симфонична и Духова оркестрация, Обработка на музика към танц, Музикална драматургия, Стиллове в музикалното изкуство за специалностите Педагогика на

обучението по музика и Хореография. В своята педагогическа практика К. Кукушев „допуска“ диалога и дискусиата със студентите като форма на разясняване и усвояване на материала, което илюстрира умението му да привлича и убеждава, т.е. – да овладява и моделира аудиторията. Много често параметрите на този диалог се разпростират извън аудиторните занятия, обхващайки и концертната сцена, на която творецът Кукушев винаги дава нови силни аргументи в полза на своите теоретико-научни идеи.

Респектиращ е обемът на творческата и научно-изследователската активност на кандидата в периода след хабилитирането му като доцент през 2001г. Неговата забележителна продуктивност намира израз в поредица статии(7), доклади на национални и международни форуми(3), монографията „Ритъм и мелодия, Книга втора”(2008) и учебното помагало „Към теорията на музикалното изкуство”(2011). Включени в представения Списък на научните публикации и художественотворчески изяви, те очертават кръга от професионални интереси на кандидата. Неговите разработки маркират проблеми в сферата на историческото музикознание (централната тема за мястото и приносите на град Варна в общия ход на българската музикална история, както и спецификата на нашата многогласна църковнопевческа практика в контекста на южнославянското и европейско културно развитие); на теоретичното изследване (на мелодията в различните ѝ аспекти); на етномузикологията (българските народни танци). Мога само да поздравя доц. К.Кукушев за неговата точна научна ориентация към важни и актуални теми от национално и световно значение, за способността му да въвежда свои иновативни подходи към анализиранията явления, да търси и да постига собствени отчетливи приноси в многобройните си разработки.

Именно с такава иновативност и приносност се откроява монографията „Ритъм и мелодия, Книга втора”, издадена във Варна през 2008 година, заемаща централно място сред представените публикации. В този труд най-пълно се проявяват научните интереси и естетическите позиции на доц. Кукушев, стабилните методологически основи на научно-изследователската му дейност и

зрелостта на мисленето у един талантлив представител на българското теоретично музикознание. Като резултат на многогодишна изследователска работа след хабилитацията на К.Кукушев през 2001г., монографията представя широк кръг въпроси, свързани както с най-нови концептуални насоки в неговите собствени разработки, така и с генерални идеи в глобалното пространство на съвременната теория и история на музиката.

Книгата обхваща 256 страници основен текст, 22 страници Указател на имената (който далеч не е само справочно приложение, а логично произлиза от и продължава самото изследване), 12 страници литература (250 библиографски единици, от които 97 на български език, 98 на руски, 50 на немски, 3 на английски и 1 на италиански езици) в общ обем от 290 страници.

В добре обмисления конструктивен план на актуалния и безспорно приносен с тематиката си труд, отделните звена представляват стадии в разгръщането на една научна теза, поставена в широкия контекст на българската и европейската музикални култури. Трудът се състои от Предисловие от автора, две основни глави (Мелодията и нейните полифонически изяви и Мелодията и нейните хармонически парадигми) с ясно отчленени и логично следващи раздели. В рамките на втора глава са включени три изключително интересни като съдържание и функция постулата (с.222, 242, 250). Те „затварят кръга” от анализирания проблематика в сферата на хармонията чрез аксиоматичното представяне на художествени и музикално-културни явления от Новото време. Така те едновременно играят ролята на своеобразно заключение на книгата, но и „отварят” нейната проблематика към *„безкрая на звучащото музикално пространство”*(с.256).

Още в кратичкото Въведение авторът ясно дефинира своята основна цел – *„разкриване мелодията и нейните полифонически и хармонически проекции”*(с.5) и своя *„водещ принцип”* на научно дирене – аргументация от *„възможно най-голям брой страни и използването на хомилетически прийоми...защото*

днешната практика – музикално-изпълнителска, композиторска, изследователска, музикално-педагогическа, изисква и налага подход, подчинен и на умения от учението за реториката: *movere, docere, delictare* - пробуждане, учене, извисяване!(с.5). Тази търсена широкоспектърност при разкриване на яския изследователски обект – Мелодията (за разлика от първата книга на К.Кукушев за Ритъма), уверено води автора през сложния лабиринт от културно-исторически и музикално-стилистични епохи (от Древността през Средновековието и Ренесанса до Модерността на XX век), от различни национални традиции (българска, руска, западноевропейска), от индивидуални стилове и конкретни артефакти. Движейки се по хоризонтала и вертикала на мелодичния музикален феномен, авторът акцентира върху отчетливите топоси на човешката креативност в сферата на фолклорната, църковно-християнската и художествено-творческата музикални практики. В търсене на свои нови аргументи за изследваните музикални явления, кандидатът разчупва границите на познатата изследователска парадигма и насочва вниманието към адекватно подобрени примери от историята, литературата, езикознанието, естетиката, философията, психологията, медицината, математиката, архитектурата, живописата. В изключително интересните текстове на книгата проблясва „серпентината” на човешкото знание в областта на музиката, поднесено с уважение, но и със стремеж към „една неограниченост за интелектуалното абстрактно-мисловно конструиране”(с.222). В своето научно дирене К.Кукушев съпоставя автори, коментира техни позиции, предлага и аргументира свои идеи, модифициращи или вариантно надстойващи традиционни постулати в музикалната наука чрез представяне на частично или малко известни в българската музикално-историческа литература материали и факти, чрез въвеждане на нови термини и изясняване на двусмислени такива, чрез обогатяване на съществуващите изследвания с различни примери.

В хода на цялостното логично конструирано изложение, йерархизирано по оста музикално-историческа епоха – музикални практики – композиционни

форми и техники на музикално мислене, финалните три постулата оставят известно впечатление за доминанта на музикално-композиционните техники над философско-естетическите идеи на XX век. Тези техники се представят в рамките на *„разкрепостения нов терминологичен апарат”* (Постулат I, с.222-241), но сепарирано от и предпоставено пред новаторските художествени идеи на новото столетие (частично засегнати в Постулат II, с. 242-250). Колкото до Постулат III (с.250-256), той донякъде припокрива и повтаря в по-концентрирана форма материала от Постулат I, което се обяснява с разглеждания идентичен обект – музикантите, музиката и композиционните техники на Новото време. И макар че К.Кукушев бегло въвежда в текста си нови материали от втората половина на XX век (Авангард втори 1950-1968), струва ми се, че той не съумява да излезе извън конкретните тесни рамки на обекта *„композиционни техники”*, за да очертае една по-систематизирана картина на творческите идеи и явления през този исторически период, чийто резултат всъщност са самите техники на музикално мислене. Още повече, че в предшестващите раздели на изследването си авторът успешно реализира именно този социо-културен подход – *„всяко явление, всеки процес да бъде изведен и разглеждан както в неговия зародиш, произход, така и в неговото израстване, в контекста на неговото еволюционно развитие, както и съотнасянето му към други явления от действителността, по причина, че самото то е част от тази действителност.”* (с.30). Все пак ще се съобразя със специално подчертаната от автора *„отвореност”* на неговия текст към сложната проблематика на изминалото столетие, което, напълно съм съгласна, изисква *„едно ново, мисловно вгълбено продължително проучване...и обосновано извеждане на действащите принципи и закономерности, което... не е преследвана цел”* на изследването *„Ритъм и мелодия. Книга втора”* (с.256).

Като особено силна страна на монографията ще посоча интердисциплинарния и компаративния подходи, върху които е построено цялото изследване и които осъществяват логичната връзка между ясно изведената научна теза и хронологично представяните факти и аргументи. Позицията на доц.

К.Кукушев, защитена със силата на аргументите, идващи от живата музика, от детайлното познаване на въведения в текста известен и нов музикален материал, също следва да бъде оценена като приносен момент.

Трудът „Ритъм и мелодия. Книга втора” безспорно носи всички белези на задълбочено съвременно изследване, базиращо се на обширен фактологичен материал и подкрепено с респектираща обемна библиография. Същевременно текстът притежава оригиналност и новаторска същност както по отношение на самата убедително разработена проблематика, така и благодарение на специфичния артистичен език и увлекателен стил на автора. Това прави книгата подходящо четиво за широк кръг аудитория – музиканти и любители, както и я маркира като необходимо педагогическо и методическо пособие в подготовката на ученици в специализирани училища и студенти във ВУЗ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, давам своята висока положителна оценка и убедено препоръчвам на Научното жури да предложи на Научния съвет при ВСУ „Черноризец Храбър” да избере доц. д-р Константин Кукушев да заеме академичната длъжност „професор” в професионално направление Музикално и танцово изкуство, шифър 8.3. по специалност теория на музиката.

05.01.2013г.
София

Рецензент: проф. д-р Емилия Коларова-Гидишка